

Archiv pohádek, pověstí, obyčejů, starožitností
na Záhoří a Pobečví.

Časopis lidopisný. Vychází měsíčně v Týně u Lipníka.

Číslo za 4 halíře. — Poštou v Rakousko-Uhersku celoročně 1 kor.

ROČNÍK V.

Květen 1909.

ČÍSLO 5.

Pověst o sv. Methodu z Lužice.

Katholski Posol v Budyšině dne 10. dubna 1909 přinesl rozkošné podání Lužičanů o sv. arcibiskupu Methodu pod záhlavím: Serbow horjestačo. Přetlumočeno zní: Tichá, milá noc rozprostřela svůj černý plášť nad oteckou Lužicu. Jasný měsíc pásl svoje zlaté ovečky — hvězdičky — na nebeském pastvisku našim praotcům k veselí a radosti. Nedaleko obrovského lesa ležela něžná vesnice, nad kterou panoval vладыka (představený župy) slavný Swaroslav. Právě vystoupil z domu, jehož veliká střecha, slamou krytá, mezi jinými se vyznačovala. S ním vyšel mládenec černých vlasů kučeravých s mladou dívkou nesoucí na rukách neviné jehňátko. Pomálu kráčeli tiše k lesu. Přes něj pleskotala stříbropěná řeka a na jejím břehu vypínala k nebi obrovská lípa své mocné haluze.

Tu stál měšník (božec) v dlouhém plášti bílým při ohništi, na němž plápolal oheň a kouř valil se mocně do haluzí obrovské lípy. Přátelsky pozdraví měšník příchozí a odejme dívce jehňátko. Brzo přichvátali ještě druzí, sestoupili kolem ohniště čekající, jak se zdálo, všichni na někoho. A hle tu ukáže se z daleka statná postava mužská. Očí všech ji sledovali. Byl to statný mládenec: skvěl se celý v drahých šatech, bylť synem vojvody. Vladykova dceraška uzřevše jej — milovala jej — chtěla k němu běžet, ale bratr ju zadržel. Swaroslav pošel mu naprotiv, podal mu se srbským pozdravem ruku a dovedl k ohnisku.

Měšník zařezal jehňátko, krev nechá do hrnku běžet. Na to pomodlili se k Svarožici, bohu slunce. Statný mládenec vážně jemu přihlížel, nebo od několik dní pohrdal pohanskou obětí. Před nějakým časem přebýval v jeho

hradě cizí apoštol a se srbským přátelstvím jej počastoval. Jmenoval se Method.

Pohanská modlitba ukončena a měšník podal jemu kalíšek teplé krve k pití, co se mezi tím páčila oběť na ohnisku. V tom okamžiku pohlédl na Irmavitu, jak se Vladykova děvčiska jmenovala. Byla i ona Methodia seznala. Tu se mládenec zmužil a volal: «Já bohů vašich nectím, nechci o nich vědět, vždyť jich není. Ctím pravého Boha stvořitele nebe i země. Věřím v Ježíše, který právě v této svaté noci — jak mi svatý apoštol pověděl — z mrtvých stanul. Byl od svého nevděčného lidu ukrutně k smrti vedený a všechny muky za nás lidi vytrpěl.»

«Jdi nám s tvými bájkami!» — vzkřiknul pohanský měšník. — «My chceme věrní zůstat svým starým bohům, kteří nás věrně chránili v míru i vojně!» S potupnou řečí haněl křesťany a jejich víru a slova jeho účinkovala na posluchače. Všichni vytrhli meče a chtěli mládence umoit. Irmavita padla mu kolem šije a svým tělem chtěla jej chránit. Svaroslav hrubě odtrhl ju od mládence a byli by mládence skoncovali, kdyby se se nestala neočekávaná příhoda.

Ze stínu stromů vystoupí důstojný stařec bělovlasý drže v ruce kříž. Překvapeně pohlédl na něho pohanský měšník. Mládenec s Irmavitou současně zvolali: «Methodijo!» Všichni pohlíželi na starce a mladé Srby. Tiše přistoupí apoštol k mládenci a podá mu kříž. Nyní počal mluvit o křesťanské víře, její krásách, o dobrém Zbůžníku (Spasiteli), o sv. apoštolích, vzpoměl Velikonoční den, který dnes svatá církev světí. Se zrakem zářícím pohlížel mládenec na svatého kazatele a tiše poslouchala Irmavita svatým slovům.

Všichni se brzo upokojili, meče klesli, — jeden po druhém — k zemi. Apoštol mluvil tak mile, že se všichni divili této svaté víře, kterou hlášal. Mluvil dlouho, až ranné slunce v nesmírné kráse vycházelo. Připoměl svatého křtu, bez něhož nikdo věčné štěstí dojíti nemůže.

Tu zvolal mladý vojvoda: «Křti nás, křti nás!» Jeho slovům přisvědčili všichni přítomní. Jen pohanský měšník odporoval, utekl k postavě boha Svarožice a tu byl potom nalezen mrtvý; byl se sám nožem obětním skoncoval.

Methoděj šel pak k řece a všechny pokřtil. Když byl svatý skutek dokonán, zavolal ještě mladého vojvodu a Irmavitu k sobě požehnal jejich svazek manželský s příkazem věrnosti k církvi svaté a stálé lásky k sobě. Všechen lid zvolal: «Amen!» Sv. apoštol naučil je zpívati Aleluja a tento chvalozpěv mocně hláholil krásnou Lužicí v neslýchané dojemnosti. Sv. arcibiskup Methoděj skutkoval v našem kraji ještě dlouho k blahu a rozšíření víry, mnoho tisíců a tisíců praotců pokřtil, do církve přijal a odtud zůstal srbský lid stále velmi pobožným.

Mladý vojvoda a spanilá jeho manželka Irmavita panovali dlouho k dobru Serbow nad Lužicí, pomáhajíc věrně sv. Methoději při díle jeho, a často vzpomínali blaženě na jutrovičku (Velikonoční neděli) onu, která jim blažené štěstí přinesla zde na světě, jakož i na věčnosti.»

Dodatek: V této době po roce 874 sv. Method na slavných místech pohanské bohohpocťy ve Vambeřicích v Kladsku, jakož i na Sobotce nedaleko za

Svidnicí založil kult křesťanský. Ve Vambeřicích je po něm studánka «sv. voda» se soškou Matky Boží. Na jicnu vyhaslé sopky Sobotce (Šembera: Sopotka; Lužič: Czubata) kostelíček sv. Kateřiny v třetí přestavbě a pod tímto u zbořeniska pohanského chrám a dvě modly: Svarožice a Lady. Delší pobyt sv. Methoda snad dá vysvětliti původ kameného kříže na břehu Šprévy u Chočebuze (Cotbus) blíž Žylovky. Nedaleko u Gubína na břehu Nisy srbské před vtokem do Odry je: «svaté pole», místo pohanské bohohpocťy z pravěku. V Berlíně u kostela Matky Boží stojí kamený kříž, u něhož byl jeden biskup utlučen. Jiný nalezl jsem u Zlého Komorova směrem od Chočebúze k Drážďanům. Do této činnosti spadá posvěcení vypoukle tepaného obrazu Matky Boží ve Staré Boleslavi, který nechala sv. Ludmila poříditi se směsi kovů model. Také v této době vznikli kamenné kříže v jihozápadních Čechách na př. v Milevsku u Tábora a do této doby sáhá použití památných kazatelen kamenných sv. arcibiskupem Methodem v Třešti a Telči, jakož i překrásný kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích u Krumlova Mor. Tyto památky by svědčily, že k Srbům lužickým ubíral se řada křížů kamenných, pak na Vambeřice, v Kladsku, Sobotku ve Slezsku, do dolní, horní Lužice a přes Čechy se vrátil na Velehrad.

Litevské pohádky.

Přeložil P. Vojtěch Srba.

10. Páni a sedláci.

Když naši prarodiči z ráje byli vyhnáni, začaly se jim rodit děti. Leč ani jedna matka z našich časů nemůže se měřit s Evou, neboť této «přinesli» co rok a to ne po jednom dítěti, nýbrž zrovna po dvou, ba i po třech — naranu. Proto nebylo nic zvláštního, že za sto let Adamovi a Evě přibýlo «národů» plná chalupa.

Ačkoliv Adam tvrdou pracoval, co by uživil četnou svou rodinu a Eviným starostem, čím děti obliet, nebylo konce kraje; přece ledakdy neměli ani do syta se čeho nejíst a časem chodili až úplně nazí. Ale byly vám to děti! Ne takové, jako včil ty naše; jen se které urodilo, už abys mu dál celý más mlíka na jedno napítí! Jednomu děcku na plínky sotva stačil i celý štůček plátna! Rozumí se, že se i roky jinak počítaly. Třicetiletý synáček Adamův, ač hlavou drcal v mamčině jízbečce do stropu, přec ještě neuměl nijaké práce, a čtrnáctiletá dceruška tak tak že začínala pást housátka. (Tu srovnej Bartošovy Naše Děti).

Kterýsi den, když Adam volkama oral tvrdou zem a potoky potu všecek byl oblétý, zjevil se (mu) Pánbůh. Skoprněl od strachu pracovitý náš oráč, neboť od té chvíle, co ho byli z ráje vyhnali, Hospodina ještě nespátřil. Strachy všecek nesvůj padl tváří na zem; boja se netak o sebe jak o rodinu, čekal, co mu řekne Hospodin.

Leč Hospodin potěšil ho a řka:

«Vstaň, Adame, a nic se neboj, neboť sestoupil jsem Já s nebes jenom, abych tvým dětem dal požehnání.»

Uslyša tato slova praotec náš, vzradoval se, ale v raně i zesmutněl. Vzpoměna si na svou vlastní provinilost a na nahotu své ženy po prvním přestoupení Božího prikázání, padl naň strach skrz nahotu jeho dítek.

«Hospodine — pravil — ani nevím, jak Ti děkovat za Tvé milosrdenství, ale dříve než ráčiž vstoupiti pod střechu Svého služebníka, dovoľ, abych sebe a své lidi alespoň trošinku spravil (mor. tolik co = slušně oblékl).

Hospodin odpověděl

«Dobrá, spravujte se přes celý den, zejtra ráno Vás navštívím.» A Hospodin zmizel.

Tak velkou a radostnou zprávu obdržev Adam si ihned pospíšil domů, že až zapomněl volky vypřáhnout. Našel Evu tkát veličanskou (vlněnou) sukni. Uslyša takovou zprávu ustala i ona v práci, zaradovala se ale v raně i klesala na mysl. Kde jen včil honem nabrat tolik košilek pro takové děti — samé obry! —

Začali se oba, Adam s Evou, radit a na konec se usnesli, ukázat Hospodinu jen ty děti, které budou míti se čím obléci, nahé pad děti ukrýti v komůrce anebo za komínem.

Druhý den od samého rána Eva šukala po jizbě. Pěkně zaumyla huby a čistě oblékla vybrané děti, napekla při podpalu podpalečků, na stůl prostřela bílý ubrus, potom i sama «se spravila» a sedla si ke kolovrátku, aby tak s prací (v rukou) očekávala svého Stvořitele.

Adam rovněž čekal ale stoje v přísínku.

Jak byl Bůh slíbil, v takový čas Jej i Adam zhlédli. Hospodin kázal Adamovi a Evě vstát, anif byli na přivítanou padli k Jeho nejsvětějším nohám a žehnaje oboum, šel do jizby zasedl za stůl, a ulomiv kousek, ochutnal Eviných podpalečků. Za malou chvílku objevily se taky děti Adamovy.

«Či to jsou všechny Vaše děti?» zeptal se Hospodin našich prarodičů.

Ale ti se jen zapálili a mlčeli, neboť nevěděli jak udělat; obelhat Pána Boha si netroufali, a pověděti všecku pravdu, zas jim chybilo odvahy. Bůh, poznáv jejich tajený strach a nepokoj, už se dále nedoptával, a povstav pokládal své svaté ruce každému v jizbě přítomnému s hlavy na hlavu a požehnal je.

Hleďa na to Adam velmi smutně zasmutněl, srdce mu to hrýzlo; připravil o Boží požehnání tolik svých dětí a skrz nic jiného, než že byly nahy. Či to jejich vina nějaká? Proto si bolestně vzdychl a uklonil se před Hospodinem až po zem. I řekl Hospodin:

«Vidím, že smutek ti svírá srdce, čeho si přeješ?

I osmělil se Adam tázati:

Požehnal's mým dětem; tož které z nich dosáhnou království nebeského, aby mohly Tebe tam chváliti na věky věkův?

Pan Bůh odpověděl:

«Amen, amen pravím tobě, Adame, že všichni nazí a lační, cos jich přede

mnou ukryl v komůrce a za komínem, uvidí na nebi Hospodina po všechny věky věkův.»

Promluviv ta slova Hospodin zmizel, a náš prarodiči dlouho přemýšleli o tom, co by mohla asi znamenati tato slova Hospodinova.

I stalo se tak, že požehnané děti Adamovy vyrůstaly pořád pěkněji a pěkněji, ovládly zemi, a živily se netřpybrannějšími pokrmy. Dopřával jim toho Bůh, neboť Jeho požehnání bylo s nimi. Leč lačným a nahým, netroufalým a odstrčeným bude přináležet teprve království nebeské; titó zaberou nebe a budou tam žiti, až opustí zemi tuto.

Ti první, od Boha požehnaní — to jsou ti statkáři, co vládnu zemi, čili páni; ti druzí, požehnaní onoho nedosáhnuvši, — to venkované čili bez okolků lid, který poctivou prací živí celý svět, (tak jako v zemi ukryté kořání živí nad zemí vyrostlý strom. Rozdíl v tomto přirovnání je jenom ten, že koruna a peň se k svému kořání neodvratně hlásí, kdežto lidské «panstvo» svých živitelů nenávidí a všemožně utiskuje.)

Proč lidská spřevdlnost nemá očí.

Jednou vyšly si do světa Pravda (=spravedlnost) a Křivda, a jdouce vyhladly. Sedly si pojist; měly obě po pecínku (po bochničku) chleba. Usedna zahovořily: «Které z nás pecínek napřed načnem? Křivda se ozvala: pojezme napřed tvůj; po druhé budeme jest (jísti) můj. Pravda byla spokojena — snědly jejího pecínka půl. Ubíraje se dál dostaly hlad po druhé. Včil Pravda chtěla, aby se načal bochánek Křivdův, ale Křivda povídá: dojezme tvůj chlebiček a později můžeme se dáti do mého. Pravda na nic zlého nepomýšlejíc podala svůj chlebiček. Pojeza šly dál a znova vyhladly; májíc hlad Pravda Křivdu zaprosila o chlebiček, ale Křivda řekla: «Jest-li si dáš vyloupnout oko, tak chleba dám. Pravda — to se ví — bránila se; ale hlady umírajíc — dala oko za kus chleba. Ještě obě dvě šly kus dál, až opět vyhladly; tedy Pravda znovu jala se prositi křivdu o chleba. Křivda mlela svou, jest-li mi dáš druhé oko vyloupnout, dám ti jest (jísti). Pravda májíc tuze velký hlad, dala i druhé své očenko, ale Křivda vyravši obě oči Pravdě už nedala jest ani sousta — ostala hladná a slepá, tlukouc se od té chvíle po lesích a polích. Z toho nastalo přísloví «Je na světě pravda (rozuměj spravedlnost), ale ta je slepá.»

Drobné zprávy.

Památky sv. Cyrilla a Methoda. Ku článku o křtitelnicích minulého čísla podáváme vyobrazení památného kostela v Rybí. V levo přístřešku u vchodu vidět památnou křtitelnici. Stojí na rozhraní Valašska a Lašska, které se táhne odsud Moravou, Opavskem a Pruskem, až po Bavorov. Na Opavsku podáváme vyobrazení kříže v Budišovicích nedaleko Hrabyně a svaté vody u Vel. Polomy a jiného v Dobroslavicích u Plesné, který byl při stavbě nové silnice postaven na jiné místo. Hrabě Jan Vlček pořídil kolem něho pěknou zahrádku. V Děhylově, přifařené osadě do 1 km. vzdáleného Bavorova, stojí u prastarého kostelíčka sv. Mikuláše také křtitelnice podobná té v Rybí a co zajíma-

vého, při ní stojí nízký kamenný kříž podobný vyobrazeným. Těž jiný stojí v pěkné zahrádce u farního kostela Matky Boží v Bavorově. Celá řada, dle zpráv, stojí jich k Opolí. Od Uh. Hradiště až do Opolí tyto památky po činnosti

⌘Kostel v Rybí (Morava).

sv. Cyrilla a Methoda okreslené na mapu ukazují směr severní a v prodloužení jeho leží Krušvice, zárodek polského království, na jezeře Goplo, nyní na rusko-pruské hranici. Směr starožitností těchto dává za pravdu slavnému polskému učenci historickému, hraběti Josefu Ossolinskému, že »goście Piasta mogli bydż Cyril i Metody, apoštołowic Słowian.« (Czas. bibl. Ossol. 1828, II.

52—62.*) Svatý Cyrill a Method podle vývodů hraběte J. Ossolinskiho a těchto památek hlásili křesťanství r. 864 polskému národu: od Dobroslavic 2 km. nad Bavorovem, Slezanům až za Opolí, Velkopolsce po Krušvici a zpět podél starodávné cesty z Kališe směrem na Vratislav do Lužice. Slezané, odnož Velkopolanů, mají jméno od řeky Slězy, jako Moravané od řeky Moravy. U Olavy blíž Vratislavi nalezen při rozkopání mohýly obraz Matky Boží s nápisem cyrilským a dle podání starého bylo v nedalekém městě za-

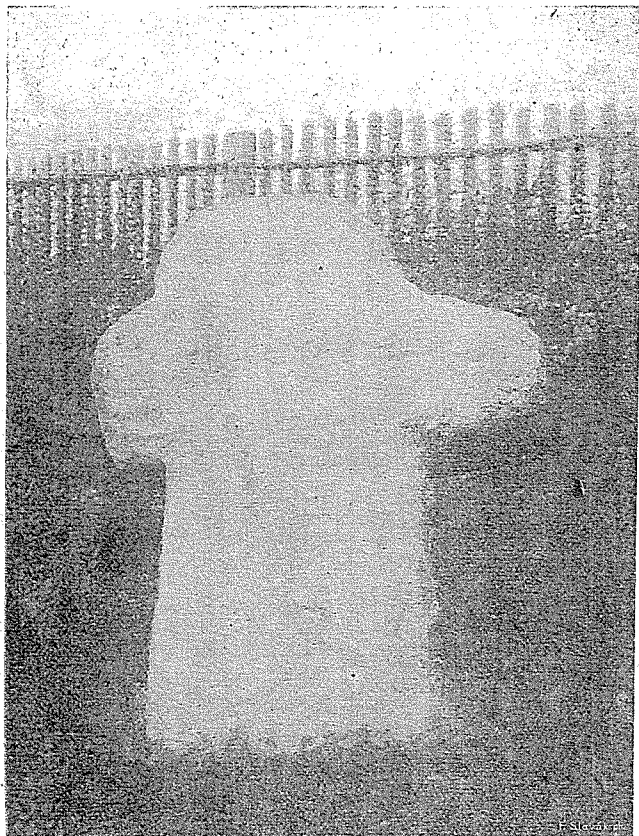
Kříž v Budišovicích.

šlém Smogorzewu za sv. Methoda zřízeno biskupství pro Slezsko. Takou měrou ctí Poláci, Slezané a Lužičané sv. Cyrilla a Methoda za své apoštoly.

Veselíčko, starožitnosti. Pan učitel František Příkryl našel východně osady na poli velkostatku, které obtéká potok Lubeň dvěma ramenama, na místech popelem zčernalých, množství starožitností: kamenných obušků, sekyrek, nožíků, vřeten i úlomků těchto věcí; žernovy, střepy velkých nádob; bronzového čertíka; směrem k Radvanicích kamennou sošku bůžka. Nedaleko blíž Veselíčka a Oseka vyorávají se střepy popelnic, kde se pochovávalo.

*) Založil 1809 ve Lvově velkolepou knihovnu a museum. Na vydržování ústavu (Ossolinskiho) tohoto věnoval své bohaté statky. Vedě se pod správou Haliče. Snad i muzeum vlast. v Olomouci dozná podobného dobrodince!

Místo leží pod skalnatým návrším, chráněném ze všech stran hlubokým korytem Lubně. Někde se nacházejí zbytky opáleného dřeva. Prof. Jan Havelka našel v okolí Tršic rozlehlé pohřebiště, a veliké hradisko u Týnce, jakož i starou cestu obchodní z Olomouce vedle tohoto hradiska přes Tršice a Pobečví k »železným bránám« u Bělčina, kdež se dělila na Opavu do Polska a na Star. Jičín do Ruska. Úkol muzea v Hranicích bude znázorniti tento listek k pravěku Pobečví. Nad »železnou bránou« vypíná se hradisko ovládací Lašsko moravské i opavské a pod ním jsem r. 1895 otevíral mohyly průměru

Kříž v Dobroslovicích.

69 m. a výšky 5 m. Učinil 8 m. hluboký průsek a 2 m. široký. Do 5 m. byl násyp hlíny, kamení, dřevěným uhlím promíchaný. Tu objevila se jako klenba s pleskatých kamenů. Pod touto popele celé spousty s dřevěnými uhlíky promíchané, až na dno vymazané jemnou vrstvou žlutého slínu. Násyp mohyly tvrdý, že se musel špičákem lámat. Mocné vrstvy popele a té klenby větší část ztrácely se ve východní stěně průseku, kde je asi hnízdo starožitností. Vyplativ dělníkům 263 K 28 h z bázně nemilého sklamání ustal jsem. Snad se jinému podaří starožitnosti, asi znamenitého významu, vyzvednout.